

Mitt sinnes hospital

”Dong!” så går plåtlocket återigen över de smutsiga arbetskläderna i tvättsäcken. Dagens arbetspass är över. Allt känns inte avslutat till trots, allt går inte att lägga ett lock på och låta någon annan ta hand om för att finna sinnesfrid efter arbetsdagens slut.

Vissa patienter kan man inte släppa i samma stund man tar av sig de vita landstingskläderna och kastar dem med ett däng i tvätten. När jag går hem från sjukhuset, finns de kvar – i mitt sinnes hospital.

I mitt sinnes hospital samlas patienter från olika arbeten på sjukhus och kliniska placeringar. Särskilt från den psykiatriska avdelning där jag jobbade en sommar remitterades patienter av olika skäl för vidare utredning, till mitt imaginära sjukhus, beläget någonstans i hjärnans mest synapsrika delar.

En ung man blev en dag inlagd på avdelningen. Jag kunde känna igen mig själv i hans liv, sätt och manér som innanför sjukhusets väggar räknades till sjukdomens symtombild.

Där fick jag, kanske för första gången, tid och utrymme att verkligen greppas av känslan att en patient är en hel människa och inte bara sin sjukdom, utan en lika hel människa som jag. Kanske var det mer än så, ett frö såddes till en djupare förståelse om vad människan är. En känsla av samhörighet – med den sjuka människan såväl som den friska.

Det var kontrasterna mellan de normala och de märkliga saker den unge mannen gjorde som fick mig något ur balans, som fick mig att tänka på mig själv och varför jag inte handlar på det viset.



Sommaren innebar problem för bemanningen av avdelningen. Någon ordinarie överläkare kunde inte ordnas under den mest eftertraktade semester månaden,

någon hyrd och några tillförordnade fick rycka in. Det fanns ingen ordentlig kontinuitet för patienterna som för det mesta vistades länge på avdelningen. Frågorna ansamlades hos många utav dem och jag fick ta del av dessa. Av de långa samtal jag fick vara med om drabbade mig många starkt.

Det är tyst på avdelningen, patienterna ligger på sina salar. Den unge mannen är i det närmaste katatonisk och det finns inte en chans att sitta ned och samtala. Han gömmer sig under tröjans huva och tittar ned i marken, ingenting kan knappast bli porträtterat på ett bättre sätt. Ingenting tycks hända i mannens inre, ögonen är tomma. Det ger en obehagskänsla, jag får ett hål i magen. Jag går iväg, andra sysslor kallar.

Ett längre ögonblick senare för vi ett samtal kring utbildning, fester, "sturm und drang" och en mer allmän, ungdomlig ångest över livet. Vi diskuterar och babblar, inte som man gör mest kanske men som man kan när man känner en viss förtrohet. Vetskapen om hans sinnesstämnings snabba svängningar gör sig icke besvär under samtalet men en aning av oråd smyger sig på när det lider mot kväll.

En kvinnlig skötare kommer fram till mig korridoren. Pannan är veckad och oron lyser igenom.

– Kan du hjälpa mig med en sak. Du är ju kille. Det är på toaletten och...

Den unge mannen sitter inlåst på toaletten och jag får uppdraget att öppna och se efter. Är det en svag doft av rök därinifrån? Inte tillräckligt för att jag skall ana vad som väntar därinne. Jag knackar – inget svar- och för nyckeln till låset som öppnar med ett smäck, slänger upp dörren och ser att det brinner. Eld! Jag finner den unge mannen sittande på toalettstolen och framför sig har han en mindre brasa av ett cigarettpaket och fimpar. Jag stampar snabbt ut elden. Det ligger avbrända fimpar runtom i badrummet. Patienten sitter apatiskt på toaletten. Det bestäms att vi inte kan lämna honom ensam ens för en sekund. Jag får vaket och försöker prata med honom, det är frustrerande och fruktlöst. Nu har jag

ingen aning om hur jag bäst skall förhålla mig till den unge mannen, vi som nyss kunnat prata fritt om gemensamma intressen. Nu är vi inte längre två medmänniskor som pratar fritt om livet. Nu är vi skötare och patient, frisk och sjuk.

- Vi får ringa in bakjouren, säger en luttrad skötarkollega.

Bakjour rings och kommer. Jag blir avlöst, får en kopp kaffe och går hem. Det är inte en sådan dag man visslande byter om från sjukhuskläderna och lämnar allt som har med sinnets sjukdomar att göra till nästa arbetspass. Tankarna följer mig in i natten:

- Brandlarmet, det utlöstes aldrig. Elden...

Elden och apatin diskuterar vi inte nästa dag, när vi en fuktig förmiddag sitter på avdelningens inhängande balkong och blickar ut över den sköna grönskan vid åns krökning. När vi sitter där kan vi förstå varandra, jag kommer en främling nära och är på ett djup man oftast inte når. Vi är människor vi två, jag och en främmande patient i psykiatrin.

Frågor han inte hade tid att ställa till läkaren, inte hade på tungan under korta och inte alltför frekventa samtal med olika psykiatriker, fick jag svara på i de fall jag kan kunde. Han frågade mig ofta, i min egenskap av läkarstudent, om de psykofarmaka han fått förskrivet, om biverkningar och verkningsmekanismer. Han frågade mig om varför just han hade blivit sjuk. Hade hans dekadenta leverne försatt honom i detta sjukdomstillstånd? Olika ungdomssynder radades upp, inte helt olika mina egna erfarenheter av studentliv.

- Vad tror du om den där gången...? Kan det ha varit något, tja, skumt i? Är det därför jag är här? säger han och ser in i mina svarslösa ögon.

Minnen från föreläsningarna i psykiatri ger inte särskilt mycket; varken bot, lindring eller tröst. Ord seglar förbi: Genetisk predisposition, miljöfaktorer, drogutlöst psykos. Människa, varför blir du galen? Det snurrar på i skallen:

– Varför bränner inte jag cigarettpaket på ett badrumsgolv? tänker jag, utan att säga det högt.

I en miljö där de flesta man träffar är sjuka, vänder man nog lätt på frågan många sjuka patienter ställt sig: "Varför är jag frisk?"

Extrajobb på psyket:

Det har gått någon månad och ett par veckor sedan sommarjobbets sista dag. Ett par patienter har fått stanna kvar medan jag har varit på resa, börjat för terminen och äntligen fått en definitiv frågeställning till mitt projektarbete. Den unge mannen är utskriven sedan ett par dagar.



Jag tänker efter mina upplevelser i psykiatrin alltmer på min identitet som läkare. Är det min roll i livet? Att vara den från födseln predisponerade, helgjutne läkaren, som om Hippokrates ed vore tatuerad på mitt bröst? Läkaren: Fanbärare för bot och läkemedel, vara ett renlärigt föredöme och kanske framförallt: Frisk.

"En läkare kan inte vara sjuk." säger Ernst Hugo Järegård som den osympatiska neurokirurgen Stig Helmer på Rigshospitalet.

Han ser sig som antitesen till patienten. Liksom Järegård antar människan många roller, men under kostymen finns alltid bräcklighet och styrkor som vi alla delar.

I ett samtal med min mentor, en läkare med många års erfarenhet som universitetet har ordnat för oss läkarstudenter, får jag tillfälle att ta upp den gångna sommarens funderingar.

Vi pratar om de patienter man bär med sig, händelser och personer som är svåra och släppa, som kan tära på en, som kan få en att ligga vaken och tänka.

Han säger att det inte bara är patienter med dåliga utsikter som ger en medkänsla och skapar minnen som stannar kvar, ibland för ett helt liv. Det kan även handla om stunder då man verkligen har kunnat hjälpa en patient eller funnit en kontakt på ett annat plan än den svåra vägen till att bli frisk.

– Handlar det om att favorisera patienter, frågar jag.

– Nej, det handlar om att de är människor, vissa kommer man bättre och snabbare överens med än andra, man får en bra kontakt ibland. Vissa tar man med sig ett helt liv.

Väl hemma efter vårt samtal, med ett glas vin och mäktig, stringent musik flödande från högtalarna, ser jag livets bottenlöshet och på samma gång dess oanade höjder. Jag tänker:

– Precis som jordens relation till universum, har vi en oändlighet under och en över oss.

Några dagar efter mentormötet ser jag hur den hoppfulla solen lyser in i mitt sinnes hospital. De gula strålarna träffar sjukhussängar med vita lakan och en gammal kvinna som ler. Jag har just gett henne beskedet att hennes högra lunga ser ut som den skall. Hon finns i mitt journalarkiv, medicinsk färdigbehandlad. "Problemet" med mitt sinnes hospital, likt det riktiga sjukhus där jag verkar, är att patienterna blir utskrivna om de blir friska. De finns kvar i journaler men behandlingen är avslutad. De har fått adekvat behandling och mår ofta bättre än de gjorde när de kom in. Patienter som man inte får det avslutet med, de som aldrig blir riktigt bra, eller blir sämre, hänger otroligt starkt kvar. Har de, likt den unge mannen jag träffade, en rad gemensamma nämnare med en själ, krävs nog ett hjärta av stål, en själ utan empati, för att inte spegelneuronen skall aktiveras och, när minnena dyker upp, lägga sordin på livet för en stund och sätta igång tankar om livets oförutsägbarhet, märkliga vändningar och att man närsomhelst kan hamna som patient i psykiatrin. Kommer det att ringa varningsklockor innan

jag är illa därän? Eller kommer mitt sinnes brandlarm aldrig att utlösas och min psykiska hälsa brinna inne?

Varför skriver jag "hospital"? Det är kanske ett sätt att hantera alltsammans, att placera det i en annan tid, då ord som "hospital" och "sanatorium" var vanliga i den svenska sjukvården. En tid jag kan fantisera om, foga in mina nutida upplevelser i och ge dem ett sken av något annat än sjukhuskorridorsrealistisk, tung vardag. Eller åtminstone för att få en distans till allt, ett sund mellan grannländerna friskt och sjukt. Mitt sätt att försöka hantera alla människoöden man drabbas, blir en del av och för en stund intervenerar i.

Någon gång blir alla utskrivna från det sjukhus av murbruk och tegelsten där jag verkar. Så även den unge mannen, men bakom pannbenet ligger de länge kvar i sina mörka salar, med frågor, hopp och lidande. Komplexa som bara en människa kan vara. En sådan som du. En sådan som jag.

Författare:

Johan Ringlander, Läkarstudent, Örebro universitet